

Velkomst ved Hanne Bat Finke til symposiet, VANDKAMP

Akademiraadets Landskabsudvalg

29. august 2019

Velkommen til VANDKAMP!

Vand i alle former er tidens store agenda.

Både som et element vi attrår og vil være ved siden af eller nyde udsigten fra i husene i vandkanten – men også som et brusende og altopædende fænomen, der vælter ind over land og daler ned fra himlen i et forhold, hvor gummistøvler og paraplyer må erstattes med fordybninger i terrænet – skybrudsanlæg, no-floods, diger, sluser, dæmninger og højvandsmure – for ikke at tale om beredskab, evakuering, genopbygning og erstatningssager.

Kystbyer i hele landet har - i takt med nedlæggelse af de gamle havnefunktioner - udbygget vandkanten med boliger, erhvervslejemål og publikumsattraktioner i ønsket om at transformere bylivet og fastholde indtægterne.

Ved den seneste oversvømmelse af havnen i Kerteminde, der er en af Danmarks meget lavtliggende byer, stod jeg og betragtede havneforeningens hus ved fiskerihavnen. Vandet stod 75 m over hussoklen. En ældre mand kom cyklende gennem vandmasserne for at se til huset. Bag ham var hele beredskabet i gang med at pumpe vandet tilbage og byens borgere var strømmet til for at overvære hændelsen. Den ældre mand lænede sig mod muren, kiggede ind ad vinduerne og sagde halvhøjt for sig: "Nååhh, det har da været værre".

Lad mig starte i mit eget OPHAV.

Det er interessant at forholde sig til den historie med land-vand-relationer, der findes i et skrift om Det Lollandske Dige – STORMFLODSDIGET fra 1972, skrevet af lektor Marius Hansen.

Lolland havde indtil midten af forrige århundrede en meget uregelmæssig kystlinie med halvøer, øer, bugte og vige og den store Rødby Fjord, der skar sig milelangt ind i landet. Udstrakte arealer grænsede op til det salte vand i Østersøen og til Langelandsbæltet. Men med en stigende interesse for at erhverve jorden efter landsbyfællesskabstidens tid, påbegyndtes i 1830 en inddæmning af ny landbrugsjord, og der blev i fællesskabets ånd bygget diger og opsat møller til at fravryste havet betydelige arealer langs dele af den lollandske kyst. De første diger bukkede under ved en stormflod i 1838, og da man var kommet sig af forskrækkelsen, og priserne på landbrugsprodukter fortsat steg, opstod ideen om at tørlægge Rødby Fjord. I 1857 fik hovedlodsejeren i samarbejde med konsulen og købmand Hage i Nakskov en såkaldt koncession på udtørring af hele fjorden, hvis dette kunne opnås i overensstemmelse med Rødby Kommune. Dette blev opnået ved at betale en erstatning på 15.000 rigsdaler for tabet af forbindelsen til havet. Planen var herefter at inddige øerne og lukke munden ved Kramnitze, og arbejdet blev igangsat i 1861, hvor en større pumpestation med en dampmaskine på 140 hk blev bygget. Dette var imidlertid ikke nok til at pumpe fjordvandet ud i Østersøen, og diger og pumper måtte allerede i 1862 erstattes og

udbygges med nye afværgetiltag som sugepumper. De store kræfter, der var på spil, fik maskinbygningerne til at slå revner og blev beskyttet af jernbeslag.

”Lederne af pumpestationen tog meget let på sit arbejde. Det hændte ofte, at pumpemesteren og hans medhjælper tog på Champagnetur til Rødby – imens blev pumpningen indstillet og vandet løb tilbage i fjorden. Hvad man havde udpumpet i løbet af 2-3 uger, løb tilbage i fjorden i løbet af en nat og dag!, indtil pumpemesteren, der var englænder, atter blev arbejdsdygtig”.

I 1865 kom en slesvigsk bygmester til og opførte for grundejer Hansen - en større jordbesidder ved Lidsø - den østre dæmning fra Syltholm til Hyldtofte Fæland. Diget var 1500 alen langt, 20 alen i bunden og 8 alen for oven, 4 alen højt, beklædt med ler og kampesten på den udvendige side, forsynet med kampestenssluse med selvoplukkede jernporte. 530 tdr. land blev herved indvundet og godset Lineslyst blev derved udvidet til 1000 tdr. land.

Diget var på 8 fod – stormfloden den 13. november 1872 nåede op over 12 fod!

Denne storm blev skæbnesvanger for området, hvor mange menneskeliv gik tabt, og en ny plan for inddæmning og udtørring af 4500 tdr. land i Rødby Fjord.

Katastrofen - stormfloden i 1872 - kostede 30 menneskeliv. Mange huse var på den tid lerklinede bindingsværkshuse. I Nakskov Avis kunne man om Gloslunde-Græshave sogn læse: ”Her druknede 24 mennesker og 2 tyske søfolk i Kramnitze, 80 stk. kreaturer, 8 heste, 40 svin og 200 får. 6-7 huse var helt borte, 50 huse manglede alle væggene, 10 gårde var helt ødelagte og mange havde større eller mindre skader. Skaderne i dette sogn blev vurderet til 12.792 rigsdaler.

Fra avisen kan man også læse: En dreng fra Dannemare blev samlet op i bevidstløs tilstand siddende på rygningen på forældrenes stuehus ude i Østersøen af et fransk skib, der søgte nødhavn i Kiel.

427 sejlskibe forulykkede.

De samlede skader af stormfloden for hele Lolland blev opgjort til 357.000 rigsdaler.

Heraf kom 220.000 rigsdaler i betragtning som skadeserstatning, da de øvrige ikke blev betragtet som nødlidende!

Herefter strømmede der hjælp ind til Lolland og Falster fra bl.a. Bergen, Göteborg og Manchester, Le Havre og San Francisco. I alt 806.000 rigsdaler. Staten meddelte samtidig, at staten ikke kunne hjælpe med erstatning til private formål, men udelukkende til en nødtørfdig udbedring af diger og dæmninger.

Kappel sogn fik tilladelse til at hente hjælp fra militæret.

I de efterfølgende diskussioner om ansvar for digernes beskaffenhed og ansvar blev det fremført, at ” Det er et nationaløkonomisk spørgsmål for landet, da der anvendes så meget på jorden, og agerbruget er i så høj værdi, at jorden må yde den højst mulige kultur, så en ny stormflod ikke skyller ind og ruinerer og ødelægger, hvad der er anvendt kapitaler og uhyre arbejde på”.

En ny konstruktion af diget blev sat i udbud den 4. august 1873. I årene 1874-77 var der 700 mænd beskæftigede med anlægget af det nye lollandske dige, der også omfattede 27 sluser. Arbejdet blev i 1874 udfordret af en ny storm, der ødelagde en stor del af arbejderne. Dette gentog sig i 1875, og mandskab fra andre lande måtte indhentes for at øge fremdriften. I 1878 afleveredes det færdige arbejde og samtidige overdroges digerne til Dige-styrelsen, valgt af Amtsrådet.

I 1904 væltede en orkanagtig storm atter vandmasserne mod Lollands kyst, og det viste, at digerne ikke havde nok højde.

Det er en kendsgerning, at Lolland langsomt synker i havet... og arbejdet med at holde vandet ude fortsætter.

Det er billedet på, at forskansningen mod vandet, der konstant transformeres fra den ene tilstandsform til den anden, er en Sisufos-ekspedition, en uendelig rejse og et livslangt arbejde, der indfanger os i en eksistentiel udfordring.

Vandet er en del af vores liv – i kroppen, i luften, i jorden og i havet. Rent fysisk bliver der ikke mere vand, men vandet forandrer tilstandsform, når isen smelter.

Skal vi frygte havet?

Skal vi fortsat bygge i vandkanten?

Skal vi bygge et Danmarks-dige, der én gang for alle lukker sig om Jylland og Ø-havet? Og skal vi etablere en hær af møller til at pumpe vandet fra oven ud af sluserne?

Eller skal vi flytte os til de højest-liggende punkter i landskabet?

Samlet set vurderes det, at 45% af Danmarks befolkning bor i kystbyerne, mange huse og byer står tomme og mangler liv. Så det er måske en overvejelse værd?

Den seneste nyhed i slipstrømmen af nyhedsbombardement med vand- og klimaoverskrifter er, at Jakarta med sine 10.000.000 indbyggere skal flyttes til Borneo. Årsagen er ifølge de lokale myndigheder, at kontorbygninger, indkøbscentre og lejlighedsbygninger årligt pumper omkring 630 millioner kubikmeter grundvand op.

Historien og erfaringer med at bebo klodens overflade må til stadighed diskuteres i et mere filosofisk perspektiv.

Velkommen til vores oplægsholdere: Søren Frank og Morten Stræde.